

DOMSTOLENS DOM (stora avdelningen)

den 9 november 2010*

I mål C-137/08,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 234 EG, framställd av Budapesti II. és III. kerületi bíróság (Ungern) genom beslut av den 27 mars 2008, som inkom till domstolen den 7 april 2008, i målet

VB Pénzügyi Lízing Zrt.

mot

Ferenc Schneider,

meddelar

DOMSTOLEN (stora avdelningen)

sammansatt av ordföranden V. Skouris, avdelningsordförandena A. Tizzano, J.N. Cunha Rodrigues, K. Lenaerts och J.-C. Bonichot, samt domarna R. Silva de Lapuerta (referent), M. Ilešič, J. Malenovský, U. Löhmus, E., Levits, A. Ó Caoimh, L. Bay Larsen och P. Lindh,

* Rättegångsspråk: ungerska.

generaladvokat: V. Trstenjak,
justitiesekreterare: A. Calot Escobar,

efter det skriftliga förfarandet,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

- Ungerns regering, genom J. Fazekas, R. Somssich och K. Borvölgyi, samt genom M. Fehér, samtliga i egenskap av ombud,

- Irland, genom D.J. O’Hagan, i egenskap av ombud, biträdd av A.M. Collins, S C,

- Spaniens regering, genom J. López-Medel Bascónes, i egenskap av ombud,

- Nederländernas regering, genom C.M. Wissels, i egenskap av ombud,

- Förenade kungarikets regering, genom S. Ossowski och L. Seeboruth, båda i egenskap av ombud, samt genom T. de la Mare, barrister,

— Europeiska kommissionen, genom B.D. Simon och W. Wils, båda i egenskap av ombud,

och efter att den 6 juli 2010 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

Dom

- ¹ Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal (EGT L 95, s. 29; svensk specialutgåva, område 15, volym 12, s. 169) (nedan kallat direktivet).
- ² Begäran har framställts i ett mål mellan VB Pénzügyi Lízing Zrt. (nedan kallat VB Pénzügyi Lízing) och Ferenc Schneider angående en ansökan om betalningsföreläggande.

Tillämpliga bestämmelser

Unionsrätten

- 3 Artikel 23 i stadgan för Europeiska unionens domstol har följande lydelse:

”I fall som avses i artikel 267 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt ska beslut av en nationell domstol att uppskjuta handläggningen av ett ärende och hänskjuta det till domstolen anmälas till denna av den nationella domstolen. Om detta beslut ska därefter justitiesekreteraren underrätta parterna, medlemsstaterna och kommissionen, liksom den unionsinstitution, det unionsorgan eller den unionsbyrå som har antagit den akt vars giltighet eller tolkning är omtvistad.

Inom två månader efter underrättelsen har parterna, medlemsstaterna, kommissionen och i förekommande fall den unionsinstitution, det unionsorgan eller den unionsbyrå som har antagit den akt vars giltighet eller tolkning är omtvistad rätt att till domstolen inkomma med inlagor eller skriftliga synpunkter.

...”

- 4 Syftet med direktivet är enligt dess artikel 1.1 att ”närma medlemsstaternas lagar och andra författningar till varandra i fråga om oskäliga villkor i avtal som sluts mellan en näringsidkare och en konsument”.

5 Artikel 3.1 och 3.2 i direktivet har följande lydelse:

”1. Ett avtalsvillkor som inte har varit föremål för individuell förhandling skall anses vara oskäligt om det i strid med kravet på god sed medför en betydande obalans i parternas rättigheter och skyldigheter enligt avtalet till nackdel för konsumenten.

2. Det skall alltid anses att ett avtalsvillkor inte har varit föremål för individuell förhandling om det har utarbetats i förväg och konsumenten därför inte har haft möjlighet att påverka villkorets innehåll; detta gäller särskilt i samband med i förväg formulerade standardavtal.”

6 I artikel 3.3 i direktivet hänvisas till dess bilaga, som innehåller en ”vägledande, inte uttömmande lista på villkor som kan anses oskäliga”. Punkt 1 i bilagan tar sikte på ”avtalsvillkor vars mål eller konsekvens är

...

q) att upphäva eller inskränka konsumentens rätt att gå till domstol eller vidta andra rättsliga åtgärder ...”

7 Enligt artikel 6.1 i direktivet gäller följande:

”Medlemsstaterna skall föreskriva att oskäligen villkor som används i avtal som en näringsidkare sluter med en konsument inte är, på sätt som närmare stadgas i deras nationella rätt, bindande för konsumenten och att avtalet skall förbli bindande för parterna på samma grunder, om det kan bestå utan de oskäligen villkoren.”

8 Artikel 7.1 och 7.2 i direktivet har följande lydelse:

”1. Medlemsstaterna skall se till att det i konsumenternas och konkurrenternas intresse finns lämpliga och effektiva medel för att hindra fortsatt användning av oskäligen villkor i avtal som näringsidkare sluter med konsumenter.

2. De medel som avses i punkt 1 skall omfatta bestämmelser om att personer eller organisationer, som enligt nationell rätt har ett berättigat intresse att skydda konsumenter, får inleda ett ärende enligt nationell lagstiftning vid domstolar eller behöriga administrativa myndigheter, för att dessa skall avgöra om avtalsvillkor som utformats för allmänt bruk är oskäligen och använda lämpligen och effektiva medel för att förhindra framtida bruk av sådana villkor.”

Nationell rätt

- 9 Vid tidpunkten för omständigheterna i målet vid den nationella domstolen var civillagen, i dess lydelse enligt 2006 års lag nr III, och regeringens dekret nr 18/1999 om oskäligen villkor i konsumentavtal tillämpliga.

- 10 Enligt artikel 209/A.2 i civillagen är oskäligen villkor som tagits in i konsumentavtal i form av ett allmänt avtalsvillkor eller i form av ett villkor som konsumentens motpart i avtalet ensidigt har utarbetat i förväg, utan att låta det bli föremål för individuell förhandling, ogiltiga.

- 11 Enligt regeringens dekret nr 18/1999 indelas avtalsvillkoren i två kategorier. Den första kategorin omfattar avtalsvillkor som inte får tillämpas i konsumentavtal och som därmed automatiskt är ogiltiga. Den andra kategorin avser villkor som anses oskäligen till dess att motsatsen bevisats, varvid den part som formulerat avtalsvillkoret kan bryta denna presumtion.

- 12 I artikel 155/A stycke 2 i den ungerska civilprocesslagen föreskrivs följande:

”Rättens begäran om förhandsavgörande från Europeiska gemenskapernas domstol ska ske i form av beslut, varvid målet samtidigt ska vilandeförklaras. Rätten ska i sitt beslut formulera den fråga som ställs till domstolen i syfte att erhålla ett förhandsavgörande, och redogöra för de omständigheter i målet och den ungerska lagstiftning

som har betydelse för domstolens besvarande av den fråga som ställs. Rätten ska översända beslutet till domstolen och samtidigt skicka det till justitieministeriet för kännedom.”

- 13 Enligt artikel 164.1 i nämnda lag är det i allmänhet den part som har ett intresse av att rätten finner de sakomständigheter som krävs för att målet ska kunna avgöras bevisade som ska styrka dessa omständigheter. I stycke 2 i nämnda artikel föreskrivs att rätten ex officio får besluta om åtgärder för bevisupptagning om lagen tillåter detta.

Målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågorna

- 14 Parterna i det nationella målet ingick ett låneavtal den 14 april 2006 i syfte att finansiera ett bilköp.
- 15 Då Ferenc Schneider inte längre uppfyllde sina avtalsförpliktelser hävde VB Pénzügyi Lízing avtalet och väckte talan vid den hänskjutande domstolen, med yrkande om betalning av en fordran på 317 404 HUF jämte upplupen ränta och avgifter.
- 16 VB Pénzügyi Lízing ansökte inte om betalningsföreläggande vid den domstol inom vars domkrets Ferenc Schneider är bosatt, utan åberopade den prorogationsklausul som intagits i låneavtalet, enligt vilken tvister mellan parterna ska avgöras av den hänskjutande domstolen.

- 17 Ansökan om betalningsföreläggande bifölls inom ramen för ett förfarande för så kallad frivillig rättsvård, vilket inte kräver att den aktuella domstolen håller förhandling eller hör motparten. Den hänskjutande domstolen tog inte ställning till sin lokala behörighet när den beslutade om föreläggandet, och den beaktade inte heller den i låneavtalet intagna prorogationsklausulen.
- 18 Ferenc Schneider överklagade betalningsföreläggandet till den hänskjutande domstolen, dock utan att närmare ange grunderna för överklagandet. Genom överklagandet blev förfarandet kontradiktoriskt och kom därmed att följa bestämmelserna i den allmänna civilprocessrätten.
- 19 Den hänskjutande domstolen slog fast att Ferenc Schneider inte var bosatt inom dess domkrets, och att det i de civilprocessuella bestämmelserna föreskrivs att den domstol som är lokalt behörig att avgöra ett sådant mål som det här aktuella är den inom vars domkrets svaranden är bosatt.
- 20 Mot denna bakgrund beslutade Budapesti II. es III. kerületi bíróság att vilandeförklara målet och ställa följande tolkningsfrågor till domstolen:

”1) Kräver konsumentskyddet enligt [direktivet] att den nationella domstolen ex officio, även om någon begäran därom inte har framställts och oberoende av huruvida förfarandet är kontradiktoriskt eller inte, tar ställning till huruvida ett avtalsvillkor som åberopats vid denna domstol är oskäligt i samband med prövningen av om den är lokalt behörig?

- 2) Om den första frågan besvaras jakande, vilka kriterier kan den nationella domstolen beakta i samband med denna prövning, i synnerhet när det i ett avtalsvillkor föreskrivs att lokal behörighet inte tillkommer domstolarna inom vars domkrets näringsidkaren har sitt säte, utan domstolar med en annan domkrets, även om dessa är belägna i närheten av detta säte?

- 3) Utesluter artikel 23 första stycket i [domstolens stadga] att den nationella domstol som hänskjuter en begäran om förhandsavgörande till EU-domstolen ex officio samtidigt meddelar justitieministeriet i sin egen medlemsstat om detta i samband med att begäran hänskjuts?”

Förfarandet vid domstolen

- 21 Domstolens ordförande beslutade den 13 februari 2009 att vilandeförklara målet i avvaktan på domen i mål C-243/08, Pannon GSM (REG 2009, s. I-4713), vilken meddelades den 4 juni 2009.

- 22 Som en följd av nämnda dom underrättade den hänskjutande domstolen EU-domstolen om att den inte längre önskade svar på den första och den andra frågan i sitt beslut av den 27 mars 2008, men att det fortfarande förelåg behov av ett svar på den tredje frågan.

- 23 Den hänskjutande domstolen önskade också ett klagörande beträffande EU-domstolens roll när det gäller att säkerställa en enhetlig tillämpning i samtliga medlemsstater av nivån på det i direktivet föreskrivna konsumentskyddet. Den hänskjutande

domstolen utläste i detta hänseende, av punkterna 34 och 35 i domen i det ovannämnda målet Pannon GSM, att de särdrag som kännetecknar det domstolsförfarande som inom ramen för nationell rätt äger rum mellan näringsidkaren och konsumenten inte kan anses utgöra ett kriterium som kan påverka det rättsliga skydd som konsumenten ska åtnjuta enligt direktivets bestämmelser, samt att den nationella domstolen är skyldig att ex officio pröva huruvida ett avtalsvillkor är oskäligt så snart som den har kännedom om de rättsliga eller faktiska omständigheter som krävs för detta.

24 Frågan huruvida den nationella domstolen ex officio får pröva huruvida ett avtalsvillkor är oskäligt bara om den har kännedom om de rättsliga eller faktiska omständigheter som krävs för detta eller, tvärtom, huruvida prövningen ex officio av om avtalsvillkoret är oskäligt också innebär att den nationella domstolen är skyldig att inom ramen för nämnda prövning ex officio fastställa de faktiska och rättsliga omständigheter som krävs för denna prövning, kunde enligt den hänskjutande domstolen inte avgöras med ledning av EU-domstolens anvisningar i relevanta punkter i domen i det ovannämnda målet Pannon GSM.

25 Mot bakgrund av dessa överväganden beslutade Budapesti II. és III. kerületi bíróság att komplettera sin tidigare begäran om förhandsavgörande med följande tolkningsfrågor till domstolen:

”1) Är domstolen enligt artikel [267 FEUF] även behörig att tolka begreppet oskäligt avtalsvillkor i den mening som avses i artikel 3.1 i [direktivet] och de villkor som räknas upp i bilagan till detta direktiv?

2) Om denna fråga besvaras jakande, kan en begäran om förhandsavgörande som rör en tolkning av detta begrepp, i syfte att säkerställa en enhetlig tillämpning i samtliga medlemsstater av nivån på det i [direktivet] föreskrivna konsumentskyddet, avse frågan vilka aspekter den nationella domstolen får eller ska beakta, när

de allmänna kriterier som fastställs i direktivet tillämpas på ett enskilt avtalsvillkor som förhandlats individuellt?

- 3) Kan den nationella domstolen, för det fall det fastställs att ett oskäligt avtalsvillkor eventuellt föreligger, ex officio föranstalta om bevisupptagning i syfte att fastställa de rättsliga och faktiska omständigheter som krävs för denna prövning trots att parterna inte begärt detta, när sådan bevisupptagning enligt den nationella processrätten endast får ske om parterna har yrkat att så ska ske?”

Prövning av tolkningsfrågorna

Den tredje frågan i den ursprungliga begäran om förhandsavgörande

- ²⁶ Den hänskjutande domstolen har ställt denna fråga för att klarhet i huruvida artikel 23 första stycket i domstolens stadga utgör hinder för en bestämmelse i den nationella lagstiftningen, i vilken det föreskrivs att en domstol som begär förhandsavgörande samtidigt ex officio ska underrätta justitieministeriet om detta.
- ²⁷ Det ska i detta sammanhang påpekas att artikel 23 första stycket i domstolens stadga – med sin bestämmelse om att beslut av en nationell domstol att uppskjuta handläggningen av ett ärende och hänskjuta det till EU-domstolen ska anmälas till denna av den nationella domstolen, och att justitiesekreteraren därefter beroende på det enskilda fallet ska underrätta bland annat parterna, medlemsstaterna och kommissionen samt

andra unionsinstitutioner, unionsorgan eller unionsbyråer – inte innehåller några anvisningar om andra underrättelseåtgärder som den nationella domstolen kan vidta i samband med beslutet att begära förhandsavgörande från EU-domstolen.

- 28 Det ska därvid understrykas att domstolen redan har slagit fast att det system som har inrättats genom artikel 267 FEUF, för att säkerställa att unionsrätten tolkas på ett enhetligt sätt i medlemsstaterna, innebär att det inrättas ett direkt samarbete mellan domstolen och de nationella domstolarna genom ett förfarande där parterna inte tar några initiativ (se dom av den 10 juli 1997 i mål C-261/95, *Palmisani*, REG 1997, s. I-4025, punkt 31, av den 12 februari 2008 i mål C-2/06, *Kempter*, REG 2008, s. I-411, punkt 41, och av den 16 december 2008 i mål C-210/06, *Cartesio*, REG 2008, s. I-9641, punkt 90).
- 29 Begäran om förhandsavgörande vilar nämligen på en dialog mellan domstolar. Denna dialog kommer till stånd uteslutande genom att den nationella domstolen bedömer relevansen och behovet av att en sådan begäran hänskjuts (se domarna i de ovan nämnda målen *Kempter*, punkt 42, och *Cartesio*, punkt 91).
- 30 Domstolen ska med hänsyn till dessa principer bakom systemet med begäran om förhandsavgörande, och med beaktande av den fråga som ställts, avgöra om den nu aktuella underrättelseskyldigheten kan inverka på de nationella domstolarnas befogenheter enligt artikel 267 FEUF.
- 31 En sådan skyldighet som den som är i fråga i målet vid den nationella domstolen synes i det avseendet inte kunna betraktas som ett ingrepp i det genom artikel 267 FEUF inrättade systemet för dialog mellan domstolarna.

- 32 Den skyldighet som åvilar den berörda medlemsstatens domstolar att underrätta justitieministeriet så snart begäran om förhandsavgörande har hänskjutits till EU-domstolen utgör nämligen inte något villkor för ett sådant hänskjutande. Skyldigheten kan därmed inte inverka på nämnda domstolars rätt att begära förhandsavgörande, och inte heller träda deras befogenheter enligt artikel 267 FEUF förnär.
- 33 Det har inte heller framkommit att ett eventuellt åsidosättande av denna underrättelseskyldighet medför några rättsliga konsekvenser som skulle kunna undergräva det i artikel 267 FEUF föreskrivna förfarandet.
- 34 Som generaladvokaten har påpekat i punkt 74 i sitt förslag till avgörande har det inte heller anförts några omständigheter som skulle kunna leda till slutsatsen att den berörda medlemsstatens inhemska domstolar kan komma att avhållas från att begära förhandsavgöranden från EU-domstolen på grund av den nu aktuella underrättelseskyldigheten.
- 35 Den tredje frågan i den ursprungliga begäran om förhandsavgörande ska således besvaras enligt följande. Artikel 23 första stycket i domstolens stadga utgör inte hinder för en bestämmelse i den nationella lagstiftningen i vilken det föreskrivs att en domstol som begär förhandsavgörande samtidigt ex officio ska underrätta justitieministeriet i den berörda medlemsstaten om detta.

Den första och den andra kompletterande frågan

- 36 Den nationella domstolen har ställt dessa frågor, vilka ska prövas tillsammans, för att få klarhet i huruvida artikel 267 FEUF ska tolkas så, att domstolens behörighet omfattar tolkningen av begreppet oskäligt villkor i artikel 3.1 i direktivet och i bilagan till

detta samt de kriterier som den nationella domstolen kan eller ska tillämpa när den prövar ett avtalsvillkor mot bestämmelserna i direktivet.

- 37 För besvarandet av dessa frågor erinrar domstolen om att det förfarande som föreskrivs i artikel 267 FEUF utgör ett medel för samarbete mellan domstolen och de nationella domstolarna. Detta samarbete gör det möjligt för domstolen att ge de nationella domstolarna de uppgifter om tolkningen av unionsrätten som är nödvändiga för att döma i saken i de mål som de ska avgöra (se, bland annat, dom av den 8 november 1990 i mål C-231/89, Gmurzynska-Bscher, REG 1990, s. I-4003, punkt 18, och av den 12 mars 1998 i mål C-314/96, Djabali, REG 1998, s. I-1149, punkt 17).
- 38 Vad beträffar de bestämmelser i unionsrätten som kan bli föremål för en dom från domstolen enligt artikel 267 FEUF gäller att denna är behörig att utan undantag avgöra frågor om tolkningen av fördragen och av rättsakter som beslutats av unionens institutioner, organ eller byråer (se dom av den 13 december 1989 i mål C-322/88, Grimaldi, REG 1989, s. 4407, punkt 8, svensk specialutgåva, volym 10, s. 287, och av den 11 maj 2006 i mål C-11/05, Friesland Coberco Dairy Foods, REG 2006, s. I-4285, punkterna 35 och 36).
- 39 I fråga om lagstiftning som omfattas av unionsrätten kan domstolen således bli ombedd av en nationell domstol att tolka begrepp i sekundärrätten, som till exempel begreppet oskäligt villkor, som förekommer i direktivet och i bilagan till detta.
- 40 Domstolen har i detta avseende slagit fast att artiklarna 3.1 och 4.1 i direktivet tillsammans definierar de allmänna kriterierna för bedömningen av huruvida avtalsvillkor som omfattas av bestämmelserna i direktivet är oskäliga (se dom av den 3 juni 2010 i mål C-484/08, Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid, REU 2010, s. I-4785, punkt 33 och där angiven rättspraxis).

- 41 En liknande fråga ställdes för övrigt i det ovannämnda målet Pannon GSM, i den meningen att den hänskjutande domstolen i det målet bad EU-domstolen om ledning i fråga om de omständigheter som den nationella domstolen ska beakta vid bedömningen av om ett avtalsvillkor eventuellt är oskäligt.
- 42 Domstolen konstaterade i punkterna 37–39 i domen i nyss nämnda mål att artikel 3 i direktivet endast på ett abstrakt sätt anger vad som gör ett avtalsvillkor oskäligt när detta inte har varit föremål för individuell förhandling, att den bilaga till vilken det hänvisas i artikel 3.3 i direktivet endast innehåller en vägledande, icke uttömmande, lista på villkor som kan anses oskäliga, och att det i artikel 4 i direktivet föreskrivs att frågan huruvida ett avtalsvillkor är oskäligt ska bedömas med beaktande av vilken typ av varor eller tjänster som avtalet avser och med hänsyn tagen, vid tiden för avtalets ingående, till alla omständigheter i samband med att avtalet slöts.
- 43 Under dessa förhållanden preciserade domstolen i sitt svar på nämnda fråga, att det ankommer på den nationella domstolen att avgöra huruvida ett avtalsvillkor uppfyller kriterierna för att kunna anses oskäligt i den mening som avses i artikel 3.1 i direktivet, och att den nationella domstolen därvid ska beakta att ett villkor i ett avtal mellan en konsument och en näringsidkare, som tagits in i avtalet utan att ha varit föremål för individuell förhandling och som ger exklusiv behörighet till den domstol inom vars domkrets näringsidkarens säte är beläget, kan anses oskäligt (se domen i det ovannämnda målet Pannon GSM, punkt 44).
- 44 Den första och den andra kompletterande frågan ska således besvaras enligt följande. Artikel 267 FEUF ska tolkas så, att domstolens behörighet omfattar tolkningen av begreppet oskäligt villkor i artikel 3.1 i direktivet och i bilagan till detta samt de kriterier som den nationella domstolen kan eller ska tillämpa när den prövar ett avtalsvillkor

mot bestämmelserna i direktivet, varvid det ankommer på sistnämnda domstol att, med beaktande av dessa kriterier, mot bakgrund av de specifika omständigheterna i det aktuella fallet ta ställning till hur ett visst avtalsvillkor konkret ska kvalificeras.

Den tredje kompletterande frågan

- ⁴⁵ Den hänskjutande domstolen har ställt denna fråga, vilken är mycket allmänt formulerad, för att få klarhet i vilka skyldigheter den har enligt bestämmelserna i direktivet i samband med att den prövar om en prorogationsklausul om exklusiv lokal behörighet i ett avtal eventuellt är oskälig. Den anser det bland annat vara oklart om en nationell domstol i en sådan situation är skyldig att ex officio föranstalta om bevisupptagning i syfte att fastställa de faktiska och rättsliga omständigheter som krävs för bedömningen av om en sådan klausul föreligger, när det i den nationella lagstiftningen föreskrivs att sådan bevisupptagning endast ska ske om någon av parterna begär det.
- ⁴⁶ För besvarandet av denna fråga påpekar domstolen inledningsvis att det skyddssystem som införs genom direktiv 93/13 enligt fast rättspraxis grundar sig på tanken att konsumenten befinner sig i underläge i förhållande till näringsidkaren, i fråga om såväl förhandlingsposition som informationsnivå, vilket medför att konsumenten godkänner villkor som näringsidkaren har utformat i förväg, utan att kunna påverka villkorens innehåll (se dom av den 27 juni 2000 i de förenade målen C-240/98–C-244/98, Océano Grupo Editorial och Salvat Editores, REG 2000, s. I-4941, punkt 25, samt av den 26 oktober 2006 i mål C-168/05, Mostaza Claro, REG 2006, s. I-10421, punkt 25, och av den 6 oktober 2009 i mål C-40/08, Asturcom Telecomunicaciones, REG 2009, s. I-9579, punkt 29).

- 47 Domstolen har även, med hänsyn till det faktum att konsumenten befinner sig i underläge, konstaterat att det i artikel 6.1 i direktivet föreskrivs att oskäliga villkor inte är bindande för konsumenten. Enligt rättspraxis är detta en tvingande bestämmelse som har till syfte att ersätta den formella jämvikt mellan avtalsparternas rättigheter och skyldigheter som följer av avtalet med en verklig jämvikt så att parterna blir jämbördiga (domarna i de ovannämnda målen *Mostaza Claro*, punkt 36, och *Asturcom Telecomunicaciones*, punkt 30).
- 48 Domstolen har även upprepade gånger understrukt att den ojämlika situationen mellan konsumenten och näringsidkaren endast kan uppvägas av ett faktiskt ingripande från någon annan än de avtalsslutande parterna (se domen i de ovannämnda förenade målen *Océano Grupo Editorial och Salvat Editores*, punkt 27, samt i de ovannämnda målen *Mostaza Claro*, punkt 26, och *Asturcom Telecomunicaciones*, punkt 31).
- 49 Den nationella domstolen ska sålunda inom ramen för sina uppgifter enligt direktivets bestämmelser pröva huruvida ett avtalsvillkor som är aktuellt i målet vid denna domstol omfattas av nämnda direktivs tillämpningsområde. Om så är fallet ska nämnda domstol pröva detta villkor mot de krav på konsumentskydd som uppställs i direktivet, och denna prövning ska vid behov ske *ex officio*.
- 50 Vad gäller den första delen av den prövning som den nationella domstolen har att företa, framgår det av artikel 1 jämförd med artikel 3 i direktivet att direktivet är tillämpligt på samtliga prorogationsklausuler om exklusiv lokal behörighet i ett avtal som sluts mellan en näringsidkare och en konsument och som inte har varit föremål för individuell förhandling.
- 51 För att säkerställa unionslagstiftarens strävan att konsumentskyddet ska bli verkningsfullt, ska den nationella domstolen alltså alltid, oaktat vad som föreskrivs i nationell rätt, ta ställning till huruvida det omtvistade villkoret varit föremål för individuell förhandling mellan näringsidkaren och konsumenten.

- 52 När det gäller den andra delen av prövningen konstaterar domstolen att enligt det avtalsvillkor som är aktuellt i det nationella målet ska exklusivt lokalt behörig domstol inte vara den domstol inom vars domkrets svaranden är bosatt och inte heller den domstol inom vars domkrets käranden har sitt säte, utan den domstol som både i geografiskt och transportmässigt hänseende är belägen i närheten av kärandens säte, vilket den hänskjutande domstolen också har påpekat.
- 53 Beträffande ett villkor som utan att ha varit föremål för individuell förhandling har införts i ett avtal mellan en konsument och en näringsidkare och enligt vilket den domstol, inom vars domkrets näringsidkaren har sitt säte, har exklusiv behörighet, slog EU-domstolen, i punkt 24 i domen i det ovannämnda målet *Océano Grupo Editorial och Salvat Editores*, fast att ett sådant villkor ska anses vara oskäligt i den mening som avses i artikel 3 i direktivet, när det i strid med kravet på god sed medför en betydande obalans i parternas rättigheter och skyldigheter enligt avtalet, till nackdel för konsumenten.
- 54 Det ska påpekas att det villkor som den hänskjutande domstolen anser vara oklart i målet som den har att avgöra, vilket syftar till att utpeka den domstol inom vars domkrets näringsidkaren har sitt säte som behörig domstol i alla tvister som uppkommer till följd av avtalet, innebär att konsumenten blir skyldig att godta att en domstol som kan ligga långt från dennes hemvist har exklusiv behörighet, vilket kan medföra att det blir svårare för konsumenten att inställa sig. I tvister om mindre värden skulle konsumentens kostnader för att inställa sig kunna verka avskräckande och leda till att denne helt avstår från att väcka talan vid domstol eller att försvara sig. Ett sådant villkor omfattas således av den i punkt 1 q i bilagan till direktivet avsedda kategorin villkor vars mål eller konsekvens är att upphäva eller inskränka konsumentens rätt att gå till domstol (se domen i det ovannämnda målet *Océano Grupo Editorial och Salvat Editores*, punkt 22).

- 55 En sådan prorogationsregel medför också att näringsidkaren kan sammanföra alla tvister som avser dennes näringsverksamhet till en och samma domstol, som inte är den inom vars domkrets konsumenten är bosatt, vilket medför att näringsidkarens inställelse blir både lättare att organisera och mindre kostsam (se, för ett liknande resonemang, domen i det ovannämnda målet *Océano Grupo Editorial och Salvat Editores*, punkt 23).
- 56 Den tredje kompletterande frågan ska således besvaras enligt följande. Den nationella domstolen ska ex officio vidta åtgärder för bevisupptagning, för att fastställa huruvida en prorogationsklausul om exklusiv lokal behörighet i det avtal som är aktuellt i målet som den har att avgöra, vilket har slutits mellan en näringsidkare och en konsument, faller inom tillämpningsområdet för direktivet och, om så är fallet, ex officio bedöma huruvida en sådan klausul eventuellt är oskälig.

Rättegångskostnader

- 57 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i målet vid den nationella domstolen utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den nationella domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (stora avdelningen) följande:

- 1) **Artikel 23 första stycket i stadgan för Europeiska unionens domstol utgör inte hinder för en bestämmelse i den nationella lagstiftningen i vilken det föreskrivs att en domstol som begär förhandsavgörande samtidigt ex officio ska underrätta justitieministeriet i den berörda medlemsstaten om detta.**

- 2) Artikel 267 FEUF ska tolkas så, att Europeiska unionens domstols behörighet omfattar tolkningen av begreppet oskäligt villkor i artikel 3.1 i rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal och i bilagan till detta samt de kriterier som den nationella domstolen kan eller ska tillämpa när den prövar ett avtalsvillkor mot bestämmelserna i direktivet, varvid det ankommer på sistnämnda domstol att, med beaktande av dessa kriterier, mot bakgrund av de specifika omständigheterna i det aktuella fallet ta ställning till hur ett visst avtalsvillkor konkret ska kvalificeras.

- 3) Den nationella domstolen ska ex officio vidta åtgärder för bevisupptagning, för att fastställa huruvida en prorogationsklausul om exklusiv lokal behörighet i det avtal som är aktuellt i målet som den har att avgöra, vilket har slutits mellan en näringsidkare och en konsument, faller inom tillämpningsområdet för direktiv 93/13 och, om så är fallet, ex officio bedöma huruvida en sådan klausul eventuellt är oskälig.

Underskrifter